

U S T A W A

z dnia 2015 r.

o nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej

Rozdział 1.

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Ustawa określa zasady udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej.

2. Ustawa nie dotyczy reprezentacji w postępowaniach prowadzonych na podstawie odrębnych ustaw.

3. Udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej jest zadaniem z zakresu administracji rządowej.

Art. 2. 1. Jednostki samorządu terytorialnego mogą wykonywać zadanie publiczne, o którym mowa w art. 1 ust. 3, także jako zadanie własne.

2. Jednostki samorządu terytorialnego mogą wspierać organizacje pozarządowe wyspecjalizowane w poradnictwie prawnym.

3. Niniejsza ustawa nie zwalnia organów administracji publicznej od wykonywania określonych w ustawach zadań w zakresie poradnictwa prawnego.

4. Niniejsza ustawa nie ogranicza działalności innych podmiotów w zakresie świadczenia poradnictwa prawnego, w szczególności z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późn. zm¹), oraz z zakresu prawa podatkowego i działalności gospodarczej.

Rozdział 2.

Nieodpłatna pomoc prawna

Art. 3. 1. Nieodpłatna pomoc prawna, zwana dalej „pomocą prawną”, przysługuje osobie fizycznej, zwanej dalej „osobą uprawnioną”:

¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2013 r. poz. 509 i 1650 oraz z 2014 r. poz. 567, 598, 1004, 1146 i 1188.

1) której w okresie roku poprzedzającego zwrócenie się o udzielenie pomocy prawnej zostało przyznane świadczenie z pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub

2) która spełnia warunki do przyznania świadczenia, o którym mowa w pkt 1, i zachodzi co najmniej jedna z okoliczności, wymienionych w ust. 5.

2. Pomoc prawna nie przysługuje osobie, wobec której w okresie, o którym mowa w ust. 1, wydano ostateczną decyzję uchylającą decyzję o przyznaniu świadczenia z pomocy społecznej lub ostateczną decyzję o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia.

3. Prawo do pomocy prawnej wykazuje się w przypadku osoby uprawnionej:

- 1) o której mowa w ust. 1 pkt 1 – przez przedłożenie oryginału albo odpisu decyzji administracyjnej, o której mowa w art. 106 ust. 1, lub zaświadczenia na okoliczność udzielenia świadczenia, o którym mowa w art. 106 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, z zastrzeżeniem ust. 5;
- 2) o której mowa w ust. 1 pkt 2 – przez złożenie oświadczenia, o którym mowa w ust. 5.

4. Osoba uprawniona, o której mowa w ust. 3 pkt 1, zwracając się o udzielenie pomocy prawnej, składa pisemne oświadczenie, iż nie zachodzi żadna z okoliczności wymienionych w ust. 2.

5. Prawo do pomocy prawnej wykazuje się wyłącznie na podstawie pisemnego oświadczenia osoby uprawnionej w następujących przypadkach:

- 1) w czasie trwania stanu nadzwyczajnego na obszarze na którym został wprowadzony;
- 2) w sytuacji wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej, zagrażających osobie uprawnionej;
- 3) w razie sytuacji kryzysowej, zdarzenia losowego lub innej sytuacji nie cierpiącej zwłoki, wymagających natychmiastowego udzielenia pomocy prawnej.

6. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 5, zawiera deklarację osoby uprawnionej, iż spełnia warunki do przyznania świadczenia z pomocy społecznej oraz że zachodzi co najmniej jedna z okoliczności, wymienionych w ust. 5.

7. Oświadczenia, o których mowa w ust. 4 i 5, składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nich klauzuli następującej treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.”. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

8. Wzory oświadczeń, o których mowa w:

- 1) ust. 4 - określa załącznik nr 1 do ustawy;
- 2) ust. 5 - określa załącznik nr 2 do ustawy.

9. Oświadczenia, o których mowa w ust. 4 i 5, przechowuje się w warunkach uniemożliwiających dostęp osób trzecich.

Art. 4. 1. Pomoc prawna polega na:

- 1) poinformowaniu osoby uprawnionej o obowiązującym stanie prawnym, o przysługujących jej uprawnieniach lub o spoczywających na niej obowiązkach;
- 2) wskazaniu osobie uprawnionej sposobu rozwiązania dotyczącego jej problemu prawnego;
- 3) pomocy w sporządzeniu wymagającego wiedzy prawniczej projektu pisma w zakresie niezbędnym do udzielenia pomocy, o której mowa w pkt 1 i 2, z wyłączeniem pism procesowych w postępowaniach przygotowawczym lub sądowym i pism w postępowaniu sądownoadministracyjnym;
- 4) sporządzeniu projektu pisma procesowego o zwolnienie od kosztów sądowych lub o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

2. Pomoc prawna nie obejmuje spraw z zakresu prawa podatkowego, celnego, dewizowego, handlowego i działalności gospodarczej, z wyjątkiem rozpoczynania tej działalności.

3. Udzielona pomoc prawna nie stanowi przychodu w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Art. 5. Pomocy prawnej udziela osobiście adwokat lub radca prawny.

Art. 6. Adwokat lub radca prawny może odmówić udzielenia pomocy prawnej tylko z ważnych powodów, o których informuje osobę uprawnioną. W tym przypadku adwokat lub radca prawny wskazuje innego adwokata lub radcę prawnego udzielającego pomocy prawnej na obszarze powiatu.

Art. 7. Zadanie polegające na udzielaniu pomocy prawnej jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej realizowanym przez powiat.

Art. 8. 1. Powiat zawiera porozumienie z gminami na obszarze tego powiatu w sprawie wykonywania zadania polegającego na udzielaniu pomocy prawnej, określające w szczególności:

- 1) gminne lub powiatowe jednostki organizacyjne, w których będą usytuowane punkty pomocy prawnej;
- 2) harmonogram wskazujący dni i godziny, w których będzie udzielana pomoc prawna;
- 3) zasady współpracy w zakresie zapewnienia warunków lokalowych adwokatom i radcom prawnym udzielającym pomocy prawnej.

2. W porozumieniu uwzględnia się, że kwota bazowa, o której mowa w art. 23 ust. 2, odpowiada miesięcznemu kosztowi ponoszonemu na wynagrodzenie za udzielanie pomocy prawnej w przeciętnym wymiarze 5 dni w tygodniu przez co najmniej 4 godziny dziennie oraz to, że liczba punktów pomocy prawnej nie może być mniejsza niż wartość mnożnika służącego ustaleniu wysokości dotacji przypadającej danemu powiatowi.

3. Starosta udostępnia dane, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, w Biuletynie Informacji Publicznej.

Art. 9. 1. Powiat corocznie zawiera z okręgową radą adwokacką i radą okręgowej izby radców prawnych właściwymi dla siedziby władz powiatu porozumienie w sprawie udzielania pomocy prawnej na obszarze powiatu, określające w szczególności:

- 1) liczbę adwokatów i radców prawnych, którzy będą udzielać pomocy prawnej na obszarze powiatu, z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia równomiernego udziału adwokatów i radców prawnych w wykonywaniu tego zadania;
- 2) zobowiązanie dziekanów okręgowej rady adwokackiej i rady okręgowej izby radców prawnych do imiennego wskazywania adwokatów i radców prawnych, z ewentualnym wskazaniem preferowanych dziedzin prawa, wyznaczonych do udzielania pomocy prawnej w ramach harmonogramu, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2;
- 3) szczegółowe zasady wynagradzania adwokatów i radców prawnych udzielających pomocy prawnej.

2. W przypadku niezawarcia porozumienia, o którym mowa w ust. 1, do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok obowiązywania porozumienia, właściwy wojewoda powierza wykonanie tego zadania powiatowi sąsiedniemu, wybranego w szczególności z uwzględnieniem łatwych połączeń komunikacyjnych dla mieszkańców danego powiatu.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, porozumienie może być zawarte z okręgową radą adwokacką i radą okręgowej izby radców prawnych właściwymi dla siedziby władz danego powiatu, powiatu sąsiedniego albo obu powiatów.

Art. 10. Adwokat i radca prawny udziela pomocy prawnej na podstawie umowy zawartej z powiatem.

Art. 11. 1. Adwokat i radca prawny dokumentuje każdy przypadek udzielenia pomocy prawnej w zakresie danych dotyczących czasu trwania, przedmiotu i formy pomocy prawnej.

2. Dokumentację określoną w ust. 1 i art. 3 ust. 9 przekazuje się staroście do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego.

Art. 12. Starosta przekazuje Ministrowi Sprawiedliwości, nie później niż do końca pierwszego kwartału roku następnego, informację o wykonaniu zadania polegającego na udzielaniu pomocy prawnej.

Art. 13. 1. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) szczegółowe warunki i organizację udzielania pomocy prawnej, w tym wymogi dotyczące punktu pomocy prawnej;
- 2) niezbędne warunki, jakim powinno odpowiadać porozumienie, o którym mowa w art. 9;
- 3) niezbędne warunki, jakim powinna odpowiadać umowa, o której mowa w art. 10;
- 4) wymogi odnoszące się do dokumentowania udzielenia pomocy prawnej w zakresie danych dotyczących czasu trwania, przedmiotu i formy pomocy prawnej, w tym wzór karty pomocy prawnej;
- 5) sposób sporządzania i przekazywania informacji, o której mowa w art. 12.

2. W rozporządzeniu należy uwzględnić konieczność zapewnienia łatwego dostępu osób uprawnionych do adwokata lub radcy prawnego udzielającego pomocy prawnej, zachowania dyskrecji i ochrony danych osobowych, zapewnienia bieżącego korzystania z aktualnej bazy aktów normatywnych, a także zapewnienia, by wymogi, o których mowa w ust. 1 pkt 4, i informacja, o której mowa w ust. 1 pkt 5, były jak najprostsze.

Rozdział 3.

Nieodpłatna informacja prawna

Art. 14. Nieodpłatna informacja prawna, zwana dalej „informacją prawną”, przysługuje osobom fizycznym.

Art. 15. Informacja prawna polega na poinformowaniu o obowiązujących aktach normatywnych regulujących przedstawione zagadnienie lub o sposobach uzyskania pomocy prawnej lub innego rodzaju pomocy dotyczącej rozwiązania problemów prawnych.

Art. 16. 1. Wojewoda prowadzi wojewódzkie centrum informacji prawnej wchodzące w skład urzędu wojewódzkiego.

2. W wojewódzkim centrum informacji prawnej jest prowadzona obsługa infolinii, za której pośrednictwem udziela się informacji prawnej.

Art. 17. 1. Minister Sprawiedliwości zapewnia organizację i utrzymanie usługi telekomunikacyjnej w zakresie infolinii wraz z usługami towarzyszącymi.

2. Usługi, o których mowa w ust. 1:

- 1) wykorzystują numer niegeograficzny;
- 2) zapewniają przyjmowanie połączeń telefonicznych inicjowanych na obszarze danego województwa we właściwym wojewódzkim centrum informacji prawnej;
- 3) zapewniają zachowanie ciągłości funkcjonowania infolinii;
- 4) zapewniają utrwalanie treści rozmów prowadzonych z użyciem infolinii;
- 5) zapewniają, że koszt zainicjowania połączenia z infolinią będzie ponoszony przez osobę inicjującą połączenie;
- 6) zapewniają możliwość odbierania połączeń telefonicznych inicjowanych za pomocą dowolnej krajowej sieci telekomunikacyjnej;
- 7) zapewniają czytelne komunikaty głosowe dla inicjującego połączenie.

3. Minister Sprawiedliwości może wystąpić do Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej z wnioskiem o przydzielenie numeracji infolinii.

4. Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, na wniosek, o którym mowa w ust. 3, przydziela numerację infolinii.

Art. 18. 1. Realizację zadania polegającego na udzielaniu informacji prawnej w wojewódzkim centrum informacji prawnej wojewoda powierza organizacji pozarządowej wyłanianej corocznie w otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 i 1146), zwanej dalej „organizacją pozarządową”.

2. Jeżeli w trybie określonym w ust. 1 nie zostanie wyłoniona żadna organizacja pozarządowa, wojewoda może zlecić udzielanie informacji prawnej innym podmiotom.

3. Powierzając realizację zadania, wymienionego w ust. 1, uwzględnia się, że liczba stanowisk obsługujących infolinię musi odpowiadać miesięcznej liczbie stawek kwoty bazowej, od której zależy wysokość dotacji udzielanej na dany rok budżetowy, ustalonej zgodnie z art. 24 ust. 2.

Art. 19. Każdy przypadek udzielenia informacji prawnej dokumentuje się w zakresie liczby informacji udzielonych w danym dniu, czasu trwania oraz przedmiotu informacji prawnej. Dokumentację przekazuje się wojewodzie do dziesiątego dnia następnego miesiąca kalendarzowego.

Art. 20. Wojewoda przekazuje Ministrowi Sprawiedliwości, nie później niż do końca pierwszego kwartału roku następnego, informację o wykonaniu zadania polegającego na udzielaniu informacji prawnej.

Art. 21. 1. Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej, określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) warunki, jakie powinna spełniać organizacja pozarządowa ubiegająca się o powierzenie zadania polegającego na udzielaniu informacji prawnej;
- 2) szczegółowe warunki udzielania informacji prawnej, w tym dzienny i tygodniowy wymiar czasu, w którym jest ona zapewniona;
- 3) wymogi odnoszące się do dokumentowania udzielenia informacji prawnej dotyczące przedmiotu udzielonej informacji, w tym wzór karty informacji prawnej;
- 4) sposób sporządzania i przekazywania informacji, o której mowa w art. 20.

2. W rozporządzeniu należy uwzględnić konieczność zapewnienia łatwego dostępu do udzielającego informacji prawnej, zachowania dyskrecji i ochronę danych osobowych, zapewnienia bieżącego korzystania z aktualnej bazy aktów normatywnych, a także bazy adresów udzielania pomocy prawnej na terenie kraju, a także zapewnienia, by wymogi, o których mowa w ust. 1 pkt 3, i informacja, o której mowa w ust. 1 pkt 4, były jak najprostsze.

Rozdział 4.

Finansowanie pomocy prawnej i informacji prawnej

Art. 22. 1. Zadanie, o którym mowa w art. 7, jest finansowane z budżetów wojewodów przez udzielanie dotacji celowej powiatom.

2. Zadanie, o którym mowa w art. 16 ust. 2, jest finansowane z budżetów wojewodów przez udzielanie dotacji celowej podmiotom, o których mowa w art. 18.

3. Koszty usług, o których mowa w art. 17, ponosi Minister Sprawiedliwości.

4. Wysokość dotacji, o których mowa w ust. 1 i 2 jest ustalana corocznie przez Ministra Sprawiedliwości i przekazywana Ministrowi Finansów w trybie i terminach określonych

w przepisach dotyczących prac nad projektem ustawy budżetowej, w celu włączenia do projektu ustawy budżetowej na rok następny.

Art. 23. 1. Dotacja na finansowanie zadania, o którym mowa w art. 7, jest przeznaczana wyłącznie na wynagrodzenia z tytułu umów, o których mowa w art. 10.

2. Podstawę ustalenia wysokości dotacji, o której mowa w ust. 1, stanowi kwota bazowa, której wysokość określa corocznie Minister Sprawiedliwości .

3. Kwota dotacji, o której mowa w ust. 1, stanowi dwunastokrotność iloczynu kwoty bazowej i mnożnika.

4. Mnożnik oblicza się z dokładnością do jednego miejsca po przecinku w ten sposób, że liczbę mieszkańców powiatu dzieli się przez 25 000, z zastrzeżeniem, że nie może on być mniejszy niż 2 i większy niż 60. Mnożnik wyrażony w liczbie ułamkowej zaokrągla się w górę do liczby całkowitej, jeżeli końcówka jest równa lub wyższa niż 5, lub w dół jeżeli końcówka jest niższa niż 5. W przypadku, o którym mowa w art. 9 ust. 2, zdanie pierwsze stosuje się odpowiednio.

Art. 24. 1. Dotacja na finansowanie zadania, o którym mowa w art. 16 ust. 2, jest przeznaczana na pokrycie kosztów realizacji zadania przez organizację pozarządową lub inny podmiot, o którym mowa w art. 18 ust. 2.

2. Wysokość dotacji, o której mowa w ust. 1, udzielanej na dany rok budżetowy, oblicza się w ten sposób, że na każdy 1 000 000 mieszkańców danego województwa przypada dwanaście stawek kwoty bazowej, o której mowa w art. 23 ust. 2, przy czym każdy kolejny rozpoczęty milion zaokrągla się:

1) w górę do pełnego miliona, jeżeli liczba mieszkańców przekracza 500 000;

2) w dół do pełnego miliona, jeżeli liczba mieszkańców wynosi do 500 000.

Jeżeli liczba mieszkańców danego województwa nie przekracza 2 000 000, wysokość dotacji wynosi 24 stawki kwoty bazowej.

Art. 25. 1. Minister Sprawiedliwości corocznie określa, w drodze rozporządzenia, wysokość kwoty bazowej, mając na względzie limity wydatków, o których mowa w ust. 2.

2. W latach 2016-2025 maksymalny limit wydatków budżetu państwa będący skutkiem finansowym wejścia w życie niniejszej ustawy wynosi 1 064 789 608 zł, z tym, że w poszczególnych latach wyniesie odpowiednio:

1) 2016 r. – 92 940 000 zł;

2) 2017 r. – 98 064 660 zł;

- 3) 2018 r. – 100 501 277 zł;
- 4) 2019 r. – 102 898 907 zł;
- 5) 2020 r. – 105 354 081 zł
- 6) 2021 r. – 107 868 179 zł;
- 7) 2022 r. – 110 442 615 zł;
- 8) 2023 r. – 112 968 995 zł;
- 9) 2024 r. – 115 553 482 zł;
- 10) 2025 r. – 118 197 412 zł.

Rozdział 5.

Przepisy zmieniające

Art. 26. W ustawie z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2014 r. poz. 635 i 993) w art. 3 w ust. 1 dodaje się pkt 7 w brzmieniu:

„7) współdziałanie z jednostkami samorządu terytorialnego w zapewnianiu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej.”.

Art. 27. W ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2014 r. poz. 637 i 993) w art. 41 dodaje się pkt 7 w brzmieniu:

„7) współdziałanie z jednostkami samorządu terytorialnego w zapewnianiu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej.”.

Art. 28. W ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2013 r. poz. 743, z późn. zm².) w art. 24 w ust. 1 dodaje się pkt 5 w brzmieniu:

„5) nieodpłatnej pomocy prawnej i informacji prawnej.”.

Art. 29. W ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 i 1146) w art. 4 w ust. 1 po pkt 1a dodaje się pkt 1b w brzmieniu:

„1b) udzielania nieodpłatnej informacji prawnej;”.

² Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2013 r. poz. 984 oraz z 2014 r. poz. 496, 829, 915 i 932.

Rozdział 6.

Przepisy dostosowujące

Art. 30. Zorganizowanie pomocy prawnej i informacji prawnej należy do zakresu działania Ministra Sprawiedliwości i ministra właściwego do spraw administracji publicznej oraz do innych organów administracji publicznej zgodnie z ich właściwością.

Art. 31. 1. Organy, o których mowa w art. 30, zorganizują pomoc prawną, w zakresie swojej właściwości, do dnia wejścia w życie ustawy.

2. Porozumienia, o których mowa w art. 8, są zawierane do dnia 15 października 2015 r.

3. Porozumienia, o których mowa w art. 9, są zawierane do dnia 15 listopada 2015 r. Dziekani okręgowych rad adwokackich i rad okręgowych izb radców prawnych wskazują staroście adwokatów i radców prawnych wyznaczonych do udzielania pomocy prawnej do dnia 30 listopada 2015 r.

4. Umowy, o których mowa w art. 10, są zawierane do dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 32. Finansowanie zadań polegających na udzielaniu:

- 1) pomocy prawnej planuje się począwszy od roku budżetowego 2016;
- 2) informacji prawnej planuje się począwszy od roku budżetowego 2017.

Art. 33. Minister Sprawiedliwości zapewni zorganizowanie usługi telekomunikacyjnej w zakresie infolinii wraz z usługami towarzyszącymi do dnia 31 grudnia 2016 r.

Art. 34. Wybór organizacji pozarządowej, o której mowa w art. 18 ust. 1, lub podmiotu określonego w art. 18 ust. 2, nastąpi do dnia 30 września 2016 r.

Art. 35. Minister Sprawiedliwości wyda rozporządzenia, o których mowa w art. 13 i 21, w terminie określonym w art. 36 pkt 1.

Rozdział 7.

Przepis końcowy

Art. 36. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2016 r., z wyjątkiem:

- 1) art. 8 - 10, 13, 17, 18 i art. 21- 35, które wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia;
- 2) art. 14-16 i art. 19-20, które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2017 r.